

Henryk Bejda, Małgorzata i Mieczysław Pabisowie

SAKRALNY KRAKÓW

KOMPLETNY
PRZEWODNIK

od **A**
do **Z**

- sanktuaria
- kościoły
- słynące łaskami
obrazy i figury
- święci
- patroni
- relikwie
- nabożeństwa
- szlaki pielgrzymkowe

RAFAEL

Henryk Bejda, Małgorzata i Mieczysław Pabisowie

SAKRALNY KRAKÓW

Korekta

*Marek Chadziński
Marcin Byrski
Agata Pindel-Witek*

Projekt okładki

Łukasz Kosek

Skład

Łukasz Sobczyk

Fotografie na okładce

*Monika Galicka/EastNews
Damian Klamka/EastNews
Monkpress/EastNews
Franciszek Mróz
Wikimedia Commons
Jarosław Zych*

ISBN 978-83-7569-719-3

© 2016 Dom Wydawniczy RAFAEL
ul. Dąbrowskiego 16, 30-532 Kraków
tel./fax: 12 411 14 52
e-mail: rafael@rafael.pl
www.rafael.pl

Henryk Bejda, Małgorzata i Mieczysław Pabisowie

SAKRALNY KRAKÓW

od A do Z

KOMPLETNY PRZEWODNIK

Rafael

WSTĘP

NAKARM KRAKOWEM SWĄ DUSZĘ

Cracovia totius Poloniae urbs celeberrima atque amplissima..., czyli „Kraków, miasto całej Polski najświetniejsza i najświetniejsza” – napisał w 1619 r. na miedziorycie z widokiem Krakowa jego autor – szwajcarski rysownik Matthäns Merian Starszy. Zaledwie 10 lat wcześniej królewski Kraków przestał być stolicą Polski. Siedzibą króla i władz została Warszawa, ale pozostały splendor, sława i chwała Krakowa jako najpiękniejszego miasta w Polsce i jednego z najświetniejszych w całej Europie i na świecie. I tak jest aż do dziś.

Kraków szczeni się swoim rynkiem, siedzibą królów – Wawelem, zabytkowymi kamienicami, ale prawdziwą perłą w koronie tego miasta są miejsca święte. Pod względem kościołów i klasztorów, konkurować z Krakowem może bowiem jedynie sam Rzym. Kraków to również miasto niezwykłych ludzi – świętych, błogostawionych i sług Bożych, a także pracujących na chwałę Bożą artystów. Ulice tego grodu przemierzali, żyli tu lub przez jakiś czas mieszkali, modlili się i posługiwali: św. Faustyna Kowalska, św. Brat Albert, św. Maksymilian Kolbe, św. Jadwiga Królowa, św. Stanisław Kazimierczyk i wielu, wielu innych „arcymistrzów” miłości Boga i bliźniego.

Nadmienić trzeba, że królewski gród nad Wisłą był również umiłowanym miastem, urodzonego w pobliskich Wadowicach, Karola Wojtyły – św. Jana Pawła II. To właśnie w Krakowie przyszedł papież pracował i studiował, pełnił posługę kapłana, duszpasterza akademickiego oraz arcybiskupa. Karol Wojtyła znał i kochał każdą krakowską świątynię,

„każdy kamień i każda cegła” w tym mieście była mu droga. To właśnie stąd wyruszył do Rzymu, by już tam pozostać jako następca św. Piotra. Wracał tu jednak potem podczas pielgrzymek. Często. Bardzo często.

Zapraszamy Cię zatem, drogi Czytelniku, do wyruszenia wraz z nami na wędrowkę po królewskim i „papieskim” Krakowie – po krakowskich świątyniach i miejscach kultu. I jeszcze jedna uwaga. Przewodnik ten napisaliśmy głównie z myślą o ludziach wierzących i „poszukujących”. Skoncentrowaliśmy się w nim zatem przede wszystkim na tym, co najważniejsze – na sakraliach, otoczonych czcią miejscach, relikwiach, łaskami słynących obrazach, a także na świętych związanych z Krakowem. Gorąco pragniemy bowiem, żebyś zwiedzając nasze ukochane miasto, zaspokoił przede wszystkim głód swojej duszy.

Poznaj lepiej Kraków, nakarm nim swą duszę, a jesteśmy przekonani, że żegnając ów prastary królewski gród nad Wisłą, westchniesz jak opuszczający swoją Ojczyznę św. Jan Paweł II: „Żal odjeżdżać!”. My mamy to szczęście, że nie musimy...

Autorzy

BAZYLIKA ŚW. FRANCISZKA Z ASYŻU – FRANCISZKANIE

Przy ul. Franciszkańskiej, na przeciw budynku krakowskiej kurii biskupiej, znajduje się klasztor Franciszkanów i bazylika św. Franciszka.

SZCZYPTA HISTORII

Pierwotny kościół franciszkański, wzniesiony w tym miejscu w XIII w., posadowiony był na planie krzyża łacińskiego. Świątynia została wybudowana dzięki ofiarom wiernych, ale jako dobroczyńca szczególnie w jej historii zapisał się książę Bolesław Wstydlivy. Kilkakrotnie na skutek napadów i pożarów kościół przebudowywano. Było to ulubione miejsce modlitwy ks. kard. Karola Wojtyły – św. Jana Pawła II.

Franciszkanie

Zakon został założony w XIII w. we Włoszech przez św. Franciszka z Asyżu. Uzyskał on zatwierdzenie reguły życia Braci Mniejszych: w 1209 r. ustnie – od papieża Innocentego III, a w 1223 r. pisemnie – od papieża Honoriusza III. Reguła zakonników polega na życiu według Ewangelii.

Do Polski franciszkanie dotarli około 1234 r. i założyli pierwszy klasztor we Wrocławiu. Do Krakowa zakonnicy przybyli najprawdopodobniej trzy lata później.

SŁÓWKO O PATRONIE

Święty Franciszek z Asyżu (1181 lub 1182-1226) urodził się w Asyżu we Włoszech. Syn bogatego kupca

nie musiał troszczyć się o byt. Kochał dworskie biesiady, lekkie życie i marzył o rycerskiej sławie. W czasie, gdy żył Franciszek, toczyła się wojna między Asyżem a sąsiednią Perugią. Młodzieniec nie chciał bezczynnie siedzieć w domu i czekać na rozstrzygnięcie konfliktu. Wyruszył do walki, ale niedoświadczony w wojowaniu szybko dostał się do niewoli. Po kilkunastu miesiącach siedzenia w zimnym, ciemnym i wilgotnym lochu został zwolniony z więzienia i wrócił do Asyżu, gdzie poddał się rekonwalescencji. Niedługo jednak przebywał w domu. Kiedy tylko się wykurował, znowu wyruszył na wojenną wyprawę.

Pewnej nocy, gdy Franciszek nie mógł zasnąć, dręczyło go dziwne uczucie. Miał wrażenie, że błądzi. Zaczął więc modlić się i wówczas usłyszał nieznanego głosu:

„Franciszku, komu lepiej słuchać: panu czy słudze?” – padło pytanie. Młodzieniec odpowiedział bez chwili zastanowienia: „To oczywiste, że panu”. Gdy głos zapytał: „Dlaczego więc podążasz za sługą, a nie za panem?”, Franciszek nie znalazł już tak szybko odpowiedzi. Rzekł: „Panie, co chcesz, abym uczynił?”. „Wróć do Asyżu. Tam zostanie ci objawione, co masz począć” – usłyszał.

Młodzieniec zrezygnował z udziału w wojnie i wrócił do domu. Od tego wydarzenia wielu odwróciło się od Franciszka, który zrezygnował z towarzystwa kompanów, już nie pociągało go

bogactwo i zabawa. Szukał nowej drogi w życiu. Wybrał się więc do grobu św. Piotra w Rzymie. W czasie wędrówki rozdał wszystkie pieniądze, a nawet zamienił się ubraniem z napotkanym żebrakiem. Punktem zwrotnym w jego życiu było jednak spotkanie z trędowatym. Kiedy zobaczył chorego – w pierwszym odruchu – ominął go. Po chwili jednak zrozumiał, że to także jego bliźni. Zawrócił więc i ucałował trędowatego. Chory bardzo się zdziwił, a z jego oczu popłynęły łzy. Niedługo potem Franciszek usłyszał trzykrotnie słowa Jezusa, który ożył na krzyżu w kościele San Damiano: „Franciszku, czy nie widzisz, że mój dom jest w ruinie? Idź i napraw go dla mnie”. Potraktował je bardzo dosłownie i zaczął odbudowywać świątynię.

Piotr Bernardone zamknął go w domowym więzieniu. Matka nie mogła patrzeć na to, jak cierpi jej syn, i wypuściła go na wolność. Wówczas pan Bernardone oddał Franciszka pod sąd. Młodzieniec, wezwany przez niego do zwrotu pieniędzy, powiedział, że odda wszystko, co ma. Zrzucił z siebie odzież i podając ją zdziwionemu ojcu, powiedział, że od tego momentu ma tylko jednego Ojca w Niebie. Wzruszony biskup okrył nagiego Franciszka własnym płaszczem.

Franciszek stał się nędzarzem. Ubrał się w lichey kaftan i przewiązał go sznurem znalezionym na ulicy. Szybko znaleźli się tacy,

k którzy poszli za jego przykładem. Pierwszym domem rodzącego się zakonu był maleńki kościółek poświęcony Matce Bożej Królowej Aniołów, zwany Porcjunkulą.

Po pewnym czasie – kiedy wspólnota braci mniejszych rozrosła się – Franciszek postanowił napisać dla niej regułę. Zanim jednak przystąpił do pracy, odbył 40-dniowy post, a potem udał się do pustelni i tam napisał regułę, która w każdym szczególe była zgodna z Ewangelią.

Jak mówi podanie, gotowy tekst powierzył jednemu z braci, ale ten zgubił dokument. Święty Franciszek cudownie odtworzył tekst z pamięci. Zanim jednak to się stało, długo pościł i modlił się. Reguła została oficjalnie zatwierdzona przez papieża Honoriusza III i nazywa się ją „Drugą Regułą” lub „Regułą zatwierdzoną”.

Któregoś dnia Franciszek udał się do pustelni na Alwernię. Tam objawił mu się Chrystus pod postacią serafina. Powiedział mu, że otrzyma łaskę, o którą od dawna błagał – będzie w sposób szczególny uczestniczył w męce Pana Jezusa. Gdy widzenie się skończyło, Franciszek zauważył na swym ciele krew wypływającą z ran w tych samych miejscach, w których krwawiło ciało Pana Jezusa przybitego do krzyża. Biedaczyna chciał zachować stygmaty w tajemnicy. Zakrywał rany kawałkiem materiału, a jego twarz nie zdradzała

cierpienia, którego doznawał przez dwa lata życia.

Jesienią 1226 r. cierpiącego Franciszka przewieziono do Porcjunkuli. Zmarł 3 października. Do grobu Biedaczyny przybywały nieprzebrane tłumy wiernych. Wielu, modląc się za jego wstawiennictwem, doznawało cudów. Już dwa lata po śmierci Franciszka papież Grzegorz IX oficjalnie ogłosił go świętym.

WĘDRUJĄC PO ŚWIĄTYNI

Do kościoła Franciszkanów prowadzą dwa wejścia: od ul. Brackiej i od Plant. Wchodząc tym drugim, na jednej z ławek po lewej stronie znajdziemy tabliczkę, która informuje o tym, że w tej świątyni, w tym miejscu, często modlił się św. Jan Paweł II, kiedy mieszkał w Krakowie.

Idąc w kierunku ołtarza głównego, mijamy pochodzące z drugiej połowy XVII w. posągi pięciu wielkich świętych: Bazylego Wielkiego, Benedykta z Nursji, Augustyna, Dominika i Franciszka z Asyżu. Figury są umieszczone wysoko i aby je zobaczyć, trzeba zadrzeć głowę.

W nawie głównej znajdują się cztery barokowe ołtarze boczne. Dwa ołtarze (św. Maksymiliana Marii Kolbego i Serca Bożego) pochodzą z pokarmelitańskiego kościoła Świętych Michała i Józefa, a dwa (Matki Bożej Nieustającej

Pomocy i św. Józefa) zostały wykonane najprawdopodobniej według projektu Franciszka Placidiego w połowie XVIII w. Dwa neogotyckie ołtarze boczne (koniec XIX w.) znajdują się w transepcie: św. Antoniego i Matki Bożej Niepokalanej.

W prezbiterium umieszczono obraz św. Franciszka w chwale niebieskiej, w otoczeniu świętych franciszkańskich autorstwa Gebharda Flatza (trzecie ćwierćwiecze XIX w.).

Po obu stronach ołtarza znajdują się witraże wykonane według projektu Stanisława Wyspiańskiego. Po lewej stronie na witrażu przedstawiona jest bł. Salomea, po prawej św. Franciszek. Pozostałe

witraże w tej części świątyni nawiązują do żywiołów ognia i wody.

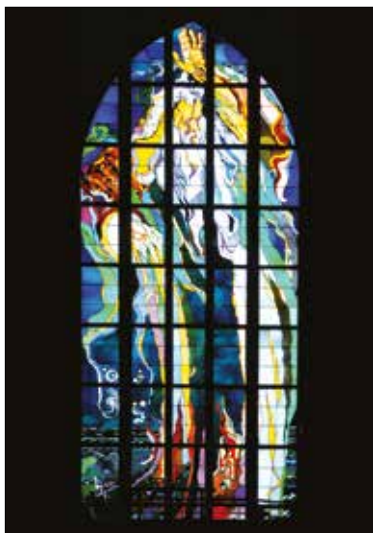
Na ścianach po obu stronach prezbiterium wiszą wielkoformatowe obrazy Władysława Rossowskiego: *Zatwierdzenie Reguły przez Honoriusza III w 1223 r.* oraz *Przybycie franciszkanów do Polski*.

W prezbiterium podziwiać można polichromię wykonaną w dużej mierze przez Stanisława Wyspiańskiego. Ściany prezbiterium, transeptu i początku nawy głównej zostały pokryte dekoracją w pastelowych kolorach. Składają się na nią zwiewne i pełne poetyckiego uroku: lilie, maki, bratki, dziewanny, niezapominajki, mleczce, nasturcje, słoneczniki i inne

polskie kwiaty. Artysta wzorował się na swoim zielniku, długo przez niego tworzonym i będącym źródłem artystycznego natchnienia w wielu dziełach. Te różnorodne motywy Wyspiański zgrupował w pasach i rozgraniczył taśmami o rysunku geometrycznym. Tym samym podkreślił architekturę wnętrza kościoła.

W przedniej części prezbiterium, między oknami, przedstawił malowidła figuratywne. Z prawej strony znajduje się *Matka Boża z Dzieciątkiem* – w krakowskim stroju ludowym, zwana „Królową-wieśniaczką polską” w trakcie koronacji; *Miłosierdzie (Caritas)* – uosobienie boskiej miłości – dwie dziewczynki w uścisku wśród irysów; z lewej strony: *Upadek zbuntowanych aniołów* oraz *Święty Michał Archanioł*, symbolizujący walkę ze złem.

W tylnej części prezbiterium, po obu stronach, artysta przedstawił wspaniałą galerię szesnastu polskich orłów piastowskich, co w czasach zaborów miało szczególne znaczenie.

Sklepienie w białoszafirowym kolorze pokrywają setki złotych gwiazd. Niektóre z nich to powiększone płatki śniegu. Wzdłuż żeber widzimy koronkę i pasek franciszkański.

Stojąc na środku świątyni i patrząc do tyłu w kierunku chóru, nie sposób nie zauważyć największego dzieła witrażowego Stanisława Wyspiańskiego – wyobrażenia Boga Ojca, Stworzyciela świata.

Kaplica Męki Pańskiej

Po lewej stronie świątyni znajduje się duża kaplica Męki Pańskiej. Umieszczono w niej 14 olejnych obrazów przedstawiających stacje Męki Pańskiej, które wykonał Józef Mehoffer w latach 1933-1946. Artysta połączył scenierię Jerozolimy z elementami krakowskimi, np. w stacji IV Spotkania Pana Jezusa z Matką umieścił słynne krakowskie gołębie. Sam Chrystus odziany jest „w krótką, nędzną tunikę nie osłaniając zmaltretowanych, obrzmiałych nóg”. W obrazach po prawej stronie kaplicy (od I stacji *Skazanie na śmierć* do VII stacji *Drugi upadek*) widoczne są efekty światła słonecznego Jerozolimy. W stacjach końcowych, w miarę narastania dramatu Golgoty, koloryt krajobrazu staje się coraz zimniejszy,

pojawiają się akcenty krwawej czerwieni. W XI stacji *Przybicie do krzyża* ogniste błyskawice przeszywają ciemne niebo. Za najciekawszy obraz cyklu uchodzi stacja XII *Śmierć na krzyżu*. Zamiast łotrów Ukrzyżowanemu towarzyszą zastępy anielskie, a blask ich świateł rozświetla postaci pod krzyżem i drogę do domu Ojca. Twarz Ojca widzimy zresztą na następnym obrazie ukazującym stację XIII *Zdjęcie z krzyża*. Ostatnia stacja XIV *Złożenie do grobu* wywołuje skojarzenia z wystawioną obok, przed ołtarzem kaplicy, kopią Całunu Turyńskiego.

Ołtarz główny w kaplicy, pochodzący z XVIII w., wykonany jest z czarnego marmuru. W ołtarzu znajduje się figura Pana Jezusa Ubiczowanego (z drugiej połowy XVII w.). U jego stóp umieszczono naturalnej wielkości kopię Całunu

Turyńskiego. Trafiła ona do krakowskiego kościoła Franciszkanów 19 marca 2003 r. Ówczesny gwardon klasztoru i kustosz bazyliki o. Marek Augustyn OFM Conv odebrał ją poświęconą z rąk Ojca Świętego Jana Pawła II w Watykanie.

W kaplicy Męki Pańskiej – po jej prawej stronie – znajduje się relikwiarz z doczesnymi szczątkami bł. Anieli Salawy (patrz: LUDZIE BOGA).

Kaplica bł. Salomei

Także po lewej stronie świątyni, bliżej prezbiterium, znajduje się kaplica bł. Salomei. Wybudowano ją w XV w. dla cechu cieśli i murarzy. Imię bł. Salomei nosi od XVII w. W 1630 r. złożono w niej bowiem doczesne szczątki błogosławionej (patrz: LUDZIE BOGA), siostry Bolesława Wstydlwego, pierwszej polskiej klaryski (wcześniej przechowywano je w chórze klasztornym za wielkim ołtarzem – dziś miejsce to upamiętnia specjalna tablica).

W kaplicy znajduje się ołtarz z marmuru i alabastru z posągami księcia Bolesława Wstydlwego i jego matki, księżnej Grzymisławy, wraz z obrazem wyobrażającym wizję bł. Salomei. W niszy obok ołtarza umieszczono kamienną urnę z kośćmi księcia Bolesława Wstydlwego.

Kaplica Matki Bożej Bolesnej

Po prawej stronie świątyni znajduje się natomiast kaplica Matki Bożej Bolesnej. Została ona

przerobiona z północnego skrzydła klasztornych krużganków. Jej polichromia, której autorami są Piotr Niziński i bratanek Jana Matejki – Stefan Matejko, pochodzi z końca XIX w. W kaplicy tej znajduje się cudowny obraz Matki Bożej zwanej Smętną Dobrodziejką Krakowa (patrz: ŁASKAMI SŁYŃĄCE). Umieszczony został w dobudowanym znacznie później ołtarzu z czarnego marmuru, przeniesionym tu z kościoła pokarmelitańskiego.

Nad obrazem, w zwieńczeniu ołtarza znajduje się mały obraz *Veraikon* (Chusta Weroniki, czyli odbita twarz Chrystusa cierpiącego w koronie cierniowej) z XVII w.

Krużganki

Odwiedzając kościół Franciszkański, warto wejść także na krużganki (znajdują się na prawo od głównego wejścia). Powstały one w pierwszej połowie XV w. To właśnie przez nie przechodziły procesje eucharystyczne. Do dziś podziwiać tam można niezwykłą galerię biskupów krakowskich. Legenda mówi, że wiąże się ona z kanonizacją św. Stanisława Szczepanowskiego, która miała miejsce w bazylice św. Franciszka w Asyżu (1253 r.). Posłowie polscy, biorący udział w uroczystościach, zobowiązali się, że każdy nowy biskup ordynariusz krakowski będzie posyłał do bazyliki w Asyżu, na pamiątkę tej kanonizacji, swój portret i 100 sztuk złota. Umowa ta jednak została z czasem zmieniona – w zamian za srebrną, trzyłokciową figurę

św. Franciszka krakowski konwent franciszkański przejmował prawo do owych portretów.

Początkowo portrety biskupów malowano metodą freskową, jeden obok drugiego, na polach arkad krużganków. Zaczynały się od bp. Rachelina, a kończyły na kard. Fryderyku Jagiellończyku (1488-1503). Dawniej było ich 34, do dziś zachowało się tylko 13.

Jednolitość stylu tych portretów świadczy, że malował je ten sam, nieznanymi artysta z XV w.

Prawdziwą galerię biskupów krakowskich tworzą jednak portrety malowane na deskach – większa część wizerunków znajduje się we wschodnim ramieniu krużganków. Portrety malowane w ten sposób umieszczono w ramieniu południowym i zachodnim oraz w kaplicy Włoskiej.

Wszystkie portrety malowane na deskach lub płótnie najczęściej, choć nie zawsze, fundowane były po śmierci biskupa przez krewnych, przyjaciół, następców lub egzекutorów testamentu. Wojny i pożary spowodowały uszczerbek w tej niezwykłej kolekcji. Dziś jest w niej 31 portretów. Wędrując krużgankami, warto także zobaczyć dwa XV-wieczne freski: *Stygmatyzacja św. Franciszka* oraz *Tłocznia mistyczna*.

ŁASKAMI SŁYŃĄCE

Cudowny obraz Matki Bożej Bolesnej, zwanej Smętną

Dobrodziejką Krakowa, jest cennym skarbem świątyni. Niezwykle piękny, malowany na desce, naznaczony głębokim smutkiem i boleścią wizerunek Maryi pochodzi z przełomu XV i XVI w. Jego autorstwo przypisuje się Mistrzowi Jerzemu, twórcy wielu innych późnogotyckich dzieł lub komuś z jego szkoły. Czy to prawda – nie wiadomo, bowiem obraz – w przeciwieństwie do innych dzieł Mistrza Jerzego – nie jest podpisany.

Obraz cudownie ocalał podczas dwóch pożarów, które w latach 1655 i 1850 doszczętnie spustoszyły kościół i klasztor. Spłonęły wówczas umieszczone na ścianach kaplicy obrazy i stopiły się srebrne tabliczki, będące świadectwem doznanых łask.

Maryjny wizerunek od wieków słynął w całej Polsce cudami i łaskami. Dzięki temu ogromnemu, żywemu kultowi obraz został uroczystie koronowany koroną papieską. Aktu tego – w obecności ponad 40 tys. wiernych – dokonał 20 września 1908 r. ks. kard. Jan Puzyna.

św. Zyty, które miało na celu ochronę służących i opiekę nad bezbronnymi dziewczętami. Myślała o wstąpieniu do klasztoru, ale spowiednik odradził jej ten krok. Wówczas za cel swego życia przyjęła rolę służącej. Złożyła także ślub dozgonnej czystości. Każdy dzień rozpoczynała od modlitwy, najczęściej w kościele Franciszkanów w kaplicy Męki Pańskiej, gdzie często odprawiała drogę krzyżową.

12 maja 1912 r. rozpoczęła nowicjat w Trzecim Zakonie św. Franciszka. W czasie pierwszej wojny światowej Aniela została w Krakowie. Służyła w szpitalach, pomagając rannym żołnierzom, chorym dzieciom i jeńcom wojennym. Całą pensję rozdawała chorym i biednym.

Jesienią 1916 r. została niegodziwie zwolniona ze służby.

LUDZIE BOGA

Błogosławiona Aniela Salawa (1881-1922) była tercjarką franciszkańską. Pochodziła z podkrakowskiej wsi Siepraw. Ukończyła zaledwie dwie klasy szkoły elementarnej. Kiedy miała 16 lat, rozpoczęła pracę jako pomoc domowa w Krakowie. W 1899 r. wstąpiła do Stowarzyszenia Sług Katolickich

Przeżyła ten trudny czas tylko dzięki pomocy koleżanek służących. W 1918 r. wynajęła przy ul. Radziwiłłowskiej 20 zawilgocony i zimny pokój w suterenie, bez podłogi. Po około dwóch latach przestała chodzić. Pomagały jej siostry ze Stowarzyszenia św. Zyty, kongregacja Trzeciego Zakonu św. Franciszka, a także po sąsiedzku – jezuitki oraz redemptoryści. W marcu 1922 r. stan jej zdrowia pogorszył się na tyle, że przewieziono ją do szpitala św. Zyty przy ul. Mikołajskiej 20, gdzie zmarła.

Anielę Salawę pochowano na cmentarzu Rakowickim. Od tego momentu do „swojej świętej” zaczęły zwracać się jej byłe koleżanki, potem różni ludzie. 13 maja 1949 r. odbyła się ekshumacja szczątków Anieli Salawy i przeniesienie ich do kaplicy Męki Pańskiej w bazylice św. Franciszka, gdzie spoczywają do dziś. 13 sierpnia 1991 r. na krakowskim rynku Jan Paweł II ogłosił Anielę Salawę błogosławioną. Powiedział wówczas m.in.: „Jest to dla mnie ogromna radość, że mogłem dzisiaj w Krakowie wynieść do chwały błogosławionych Anielę Salawę. Ile razy modliłem się przy jej relikwiach, jak głęboko zapadły mi w pamięć te [jej] słowa: «Panie! Żyję, bo każesz, umrę, kiedy chcesz, zbaw mnie, bo możesz»”.

Błogosławiona Salomea (1212-1268) – córka księcia krakowsko-sandomierskiego Leszka Białego i księżnej Grzymisławy, siostra

księcia Bolesława V Wstydlivego, żona księcia węgierskiego Kolomana. Wychowywała się na dworze królewskim u rodziców przysiężnego męża, którego poślubiła w wieku 13 lat. Z Kolomanem przeżyła w dziewictwie 12 lat. Po jego śmierci (zginął w bitwie z Tatarami w 1241 r.), wróciła do Polski i w 1245 r. wstąpiła do Zakonu świętej Klary. Sprowadziła klaryski z Pragi Czeskiej i utworzyła w Polsce pierwszą ich wspólnotę w Sandomierzu. Później siostry przeniosły się do Zawichostu, a następnie do Grodziska koło Skały, w okolicy Krakowa. Salomea troszczyła się o siostry i okoliczną ludność, wspomagała radami swego brata, zakładała szpitale, a nawet założyła miasto Skałę. Przed wszystkim oddawała się jednak życiu pokutnemu.

Salomea zmarła 17 listopada 1268 r., a jej ciało przeniesiono do Krakowa i pochowano w kościele św. Franciszka. Papież Klemens X beatyfikował klaryskę w 1673 r.

W krakowskim klasztorze Franciszkanów przebywał **bł. Jakub Strepa** (ok. 1340-1409). Był on arcybiskupem halicko-lwowskim. Zaangażowany był w chrystianizację Rusi. Słynął ze skromnego, pobożnego życia. Zmarł w opinii świętości we Lwowie. W 1790 r. został włączony do grona błogosławionych.

Z krakowską świątynią franciszkańską związany jest także

bł. Rafał Chyliński (1694-1741). Pochodzący z Poznańskiego franciszkanin pracował w Krakowie, opiekując się niepełnosprawnymi, ubogimi i chorymi. Jego postawa, umartwienie się, post i pokora przyciągały rzesze wiernych do kościoła. Był ich spowiednikiem i kaznodzieją. Jego świętość spowodowała, że już w 1761 r. wszczęto proces informacyjny. Niestety, wojny i rozbiory nie pozwoliły go dokończyć. Dopiero papież Pius XII wydał dekret o heroicznosci cnót o. Rafała Chylińskiego (1949 r.). Beatyfikacji dokonał Jan Paweł II w Warszawie 9 czerwca 1991 r.

Do franciszkanów lubił przychodzić na modlitwę, pochodzący z Podkarpacia, **św. Józef Sebastian Pelczar** (1842-1924) – biskup przemyski, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, założyciel Zgromadzenia Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego (siostr sercanek). Biskup Pelczar był członkiem Franciszkańskiego Zakonu Świeckich (FZŚ). Jego wrażliwość na potrzeby społeczne pogłębiła formacja w tym zakonie. Związany z franciszkanami z Prowincji św. Antoniego i bł. Jakuba Strzemię, mieszkał w krakowskim klasztorze, kiedy był zatrudniony na Uniwersytecie Jagiellońskim. W bazylice Franciszkanów codziennie odprawiał Mszę św. przed obrazem Matki Bolesnej oraz spowiadał.

Został beatyfikowany 2 czerwca 1991 r., a kanonizowany

18 maja 2003 r. przez Ojca Świętego Jana Pawła II.

Wymieniając ludzi związanych z kościołem Franciszkanów w Krakowie, trzeba powiedzieć także o **św. Maksymilianie Marii Kolbem** (1894-1941). Maksymilian po raz pierwszy przyjechał do Krakowa w 1912 r. Pobyt ten trwał jednak krótko, ponieważ jeszcze w tym samym roku wyjechał do Rzymu. Na papieskich uniwersytetach Gregorianum i Seraphicum ukończył studia filozoficzne i teologiczne z dwoma doktoratami. W Rzymie otrzymał też święcenia kapłańskie.

Po powrocie do Polski pracował w krakowskim seminarium franciszkańskim, wykładając historię Kościoła i filozofię. Również tutaj zainicjował wydawanie miesięcznika „Rycerz Niepokalanej”. Znana jest historia, która opowiada o tym, że Maksymilian nie miał pieniędzy na wydanie pierwszego numeru czasopisma. Modlił się o nie i otrzymał je – ktoś wyliczoną sumę położył na ołtarzu Matki Bożej.

Maksymilian założył Niepokalanów. W przeddzień wybuchu drugiej wojny światowej był to największy klasztor na świecie z 700 zakonnikami i kandydatami. Od 1930 roku o. Maksymilian przebywał w Japonii, dokąd udał się wraz z czterema współbraćmi. W Nagasaki założył drugi Niepokalanów, w 1931 r. otworzył nowicjat, a w 1936 r. małe seminarium.

Po powrocie do Polski założył w Niepokalanowie własną radiostację, a zamierzał utworzyć telewizję.

Wraz z okupacją hitlerowską nadeszła likwidacja Niepokalanowa. Niemcy aresztowali i uwięzili franciszkanów w obozie w Amtlitz, a później w Ostrzeszowie. Ojciec Maksymilian został zwolniony w święto Niepokalanej – 8 grudnia 1939 r. i wrócił do Niepokalanowa. 17 lutego 1941 r. został ponownie aresztowany i osadzony na Pawiaku. 28 maja przewieziono go do obozu koncentracyjnego Auschwitz, gdzie dostał pasiak i numer 16670. W niewoli o. Maksymilian wykazywał postawę kapłana o niewzruszonej wierze, krzepiąc innych więźniów modlitwą i śpiewem. Pod koniec lipca 1941 r., po ucieczce jednego z więźniów z bloku o. Kolbego, Niemcy wytypowali co dziesiątego więźnia na śmierć głodową; wśród nich Franciszka Gajownicza, ojca rodziny. Wówczas zgłosił się za niego o. Maksymilian. Więźniowie wtrąceni do celi śmierci, pod duchową opieką Kolbego, trwali w modlitwie. Najdłużej, przyzwyczajony do głodu, sam o. Maksymilian – ponad dwa tygodnie bez chleba i wody. Znicierpliwi esesmani 14 sierpnia 1941 r. uśmiercili go zastrzykiem fenolu. Niemcy spalili jego ciało w krematorium.

Ojciec Maksymilian Maria Kolbe został beatyfikowany jako wyznawca przez papieża Pawła VI 17 października 1971 r. w Rzymie. Kanonizowany został jako

męczennik 10 października 1982 r. przez Jana Pawła II.

W bazylice św. Franciszka z Asyżu w Krakowie znajduje się ołtarz św. Maksymiliana w nawie głównej po prawej stronie, a przy wejściu do klasztoru tabliczka upamiętniająca jego kapłańską posługę w tym miejscu w latach 1919-1922.

Męczennicy z Peru: o. Zbigniew Strzałkowski i o. Michał Tomaszek – franciszkanie, którzy należeli do krakowskiej franciszkańskiej Prowincji św. Antoniego i bł. Jakuba Strzemię, zostali zamordowani w andyjskim Pariacoto przez terrorystów z lewackiego Świetlistego Szlaku. Wieść o męczeńskiej śmierci franciszkanów szybko obiegła świat i dotarła do Ojczyzny. 5 grudnia 2015 r. zostali oni beatyfikowani wraz z włoskim księdzem Alessandro Dordim.

A TO CIEKAWIE

Z kościołem Franciszkanów w Krakowie związany jest książę Bolesław Wstydlivy (1226-1279), jego główny fundator. W świątyni spoczywają jego doczesne szczątki (w kamiennej urnie za kratą, po prawej stronie ołtarza, w kaplicy bł. Salomei). Bolesław Wstydlivy to książę sandomierski i krakowski. Był synem księcia Leszka Białego i księżniczki łuckiej Grzymisławy. Nadano mu przydomek „Wstydlivy”, gdyż wraz ze swą małżonką, św. Kingą, złożył ślub czystości.

Przy lewym wyjściu z kaplicy pod chórem organowym – pomiędzy stacjami drogi krzyżowej: *Weronika ociera twarz Panu Jezusowi* i *Pan Jezus upada po raz drugi* – stoi konfesjonał, w którym często spowiadał Karol Wojtyła.

Przed obrazami drogi krzyżowej autorstwa Mehoffera bardzo często modlił się ks. kard. Karol Wojtyła. To była jego ulubiona krakowska droga krzyżowa.

Przed relikwiami Anieli Salawy modlił się często „Księżę Niezlomny” – ks. kard. Adam Stefan Sapieha. Księżę kardynał prosił służącą o pomoc w sprawie beatyfikacji królowej (Jadwigi)!

W XVII i XVIII w. – na mocy przywileju królewskiego – przed

obliczem Smętnej Dobrodziejki ułaskawiano, wyznaczonych przez działające przy klasztorze Arcybractwo Męki Pańskiej, skazanych na śmierć więźniów. Garnęli się jednak do Smętnej Matki nie tylko więźniowie, tłumnie przybywali tu, i nadal przybywają, przede wszystkim mieszkańcy Krakowa i krakowscy zacy.

Arcybractwo Męki Pańskiej opiekowało się więźniami i skazanymi, posiadało też związane z tą posługą przywileje. Było jedynym stowarzyszeniem, które miało w Wielki Czwartek przywilej wykupywania z więzienia dłużników oraz występowania do władz miejskich lub do króla o ułaskawienie jednego ze skazanych na śmierć. Członkowie arcybractwa udawali się w Wielki Czwartek z kościoła Franciszkanów, ul. Bracką, w kierunku Rynku Głównego. Schodzili do podziemi ratusza, w których mieściło się więzienie. Tam wykupywali dłużników oraz uwalniali jednego więźnia skazanego na śmierć, który do końca życia pozostawał pod opieką bractwa, stając się jego członkiem.

Do Arcybractwa Męki Pańskiej należeli ludzie cieszący się ogólnym szacunkiem, w tym gronie byli biskupi, kardynałowie oraz królowie – Zygmunt III Waza, Władysław IV, Jan Kazimierz i Jan III Sobieski.

W kościele Franciszkanów w 1289 r. ukrywał się przed Henrykiem IV Probussem książę Władysław Łokietek. Dzięki pomocy zakonników uciekł on w przebraniu z miasta.

W refektarzu klasztorным Franciszkanów – jak podają kronikarze – spotykała się królowa Jadwiga ze swoim ukochanym Wilhelmem.

W 1386 r. w kościele Franciszkanów przyjął sakrament chrztu świętego król Władysław Jagiełło.

SPECJALNE WSPÓLNOTY

Arcybractwo Męki Pańskiej (zwane Arcybractwem Dobrej Śmierci) powstało pod koniec XVI w. Jego siedzibą została kaplica Męki Pańskiej znajdująca się przy bazylice św. Franciszka z Asyżu.

W 1597 r. papież Klemens VIII zatwierdził bractwo, nadając mu liczne odpusty. W 1605 r. uzyskało ono status arcybractwa. Oddziaływanie tego stowarzyszenia było tak duże, że podobne bractwa powstały przy prawie 30 innych klasztorach franciszkańskich w Polsce.

Do obowiązków brackich należał m.in. udział w piątkowym nabożeństwie połączonym z biczowaniem. Członkowie bractwa zachowywali anonimowość, publicznie pokazywali się w specjalnych, czarnych tunikach, na których nosili

długie kaptury, zasłaniające twarz, z wyciętymi otworami na oczy.

Członkowie arcybractwa uczestniczyli w tzw. Procesji Jerozolimskiej, czyli nabożeństwie upamiętniającym odnalezienie krzyża Chrystusa przez św. Helenę. Mieli swoje oryginalne nabożeństwo Piętnastu Stopni Męki Pańskiej. Przez długie lata odprawiano je we wszystkie piątki roku. Od 1975 r. nabożeństwo sprawowane jest tylko w piątki Wielkiego Postu, a jego tekst przystosowano do reform II Soboru Watykańskiego.

Nabożeństwo zaczyna się o godz. 9.00 wystawieniem Najświętszego Sakramentu oraz całodzienną adoracją w kaplicy Męki Pańskiej, o godz. 16.30 sprawowana jest Msza św.

O godz. 17.00 na krążgankach klasztornych bracia rozpoczynają Procesję Jerozolimską do kaplicy Męki Pańskiej. Po dojściu do kaplicy zatrzymują się na środku, przed tzw. Latarnią, ozdobioną czterema obrazami przedstawiającymi modlitwę Pana Jezusa w Ogrójcu, Matkę Bożą Bolesną, św. Weronikę i Pana Jezusa na krzyżu. Tam odprawiane jest nabożeństwo Piętnastu Stopni Męki Pańskiej, które polega na rozważaniu piętnastu scen („stopni”) związanych z męką Chrystusa.

Bracia śpiewają refren: *Memento homo mori* – „Pamiętaj człowiecze na śmierć, a za grzechy pokutuj”. Twarze mają zakryte spiczastymi kapturami. Brat,

będący najdłużej w arcybractwie, niesie krzyż. Dwaj najstarsi wiekiem członkowie arcybractwa niosą umieszczone na drewnianych drzewcach czaszki mężczyzny i kobiety. W czasie śpiewania psalmów pokutnych uczestnicy nabożeństwa klęczą, a bracia leżą krzyżem. Po odśpiewaniu *Gorzkich żali* i kazaniu pasyjnym nabożeństwo kończy się ucałowaniem relikwii Krzyża Świętego, a bracia wracają krążgankami w procesji do zakrystii.

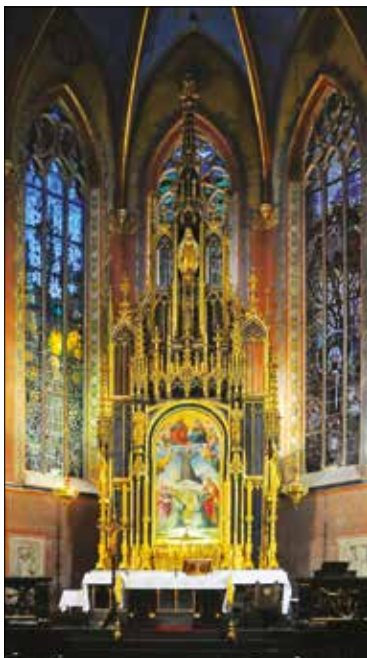
Bractwo Matki Bożej Bolesnej – w 1892 r., w kaplicy Matki Bożej Bolesnej, dokonano uroczystej, oficjalnej erekcji Bractwa Siedmiu Bolesci Najświętszej Maryi Panny, które przetrwało do dziś pod nazwą Bractwo Matki Bożej Bolesnej. Od powstania bractwa wstąpiło do niego ponad 24,5 tys. mężczyzn i kobiet, a w księgach znajdujemy m.in. nazwiska: matki św. Maksymiliana Kolbe – Marianny Kolbe i bł. Anieli Salawy. Znakem wyróżniającym członków bractwa od innych wspólnot, ruchów i stowarzyszeń są czerwone szarfy z wizerunkiem Bolesnej Matki – Smętej Dobrodziejki Krakowa. Przyjęcie nowych sług i służebnic bractwa odbywa się w trzecie niedziele marca, czerwca, września i grudnia – po uroczystych drózkach Matki Bożej Bolesnej, celebrowanych bezpośrednio po Mszy św. o godz. 16.30.

Chór Cecyliński został założony w 1923 r. Obecnie jest to chór męski. Można go posłuchać w bazylice podczas niedzielnych Mszy św. lub na specjalnych koncertach. Brał udział w wielu ważnych uroczystościach, m.in.: sprowadzenia zwłok Juliusza Słowackiego (1927), 400-lecia urodzin ks. Piotra Skargi (1936), 25-lecia śmierci br. Alberta (Adama Chmielowskiego) oraz powitania relikwii św. Andrzeja Boboli (1938). Chór uczestniczył także w pogrzebie Jacka Malczewskiego (1929) oraz śpiewał w pierwszą rocznicę śmierci Karola Szymanowskiego (1938).

Trzeci Zakon Świętego Franciszka – w 1221 r. św. Franciszek z Asyżu założył zakon dla ludzi świeckich, pragnących żyć duchowością franciszkańską. Do tego zakonu należeli ludzie wszystkich stanów: chłopci, mieszczanie, szlachta, rycerze i władcy, a także kapłani diecezjalni, biskupi, kardynałowie i papieże. Franciszkański Zakon Świeckich jest stowarzyszeniem, którego członkowie żyją w świecie i uczestniczą w duchu zakonu franciszkańskiego.

TYLKO TU

Dróżki ku czci Matki Bożej Bolesnej: marzec – 3. niedziela, godz. 17.15; czerwiec – 3. niedziela, godz. 17.15; wrzesień – 3. niedziela, godz. 17.15; grudzień – 3. niedziela, godz. 17.15.

Nabożeństwo Męki Pańskiej z uczestnictwem Arcybractwa Męki Pańskiej: piątki Wielkiego Postu – ok. 17.05 (po Mszy św. o 16.30).

Franciszkański Zakon Świecików: 2. niedziela miesiąca, Msza św. – godz. 16.30.

Rycerstwo Niepokalanej (MI): 14. dnia każdego miesiąca, Msza św. – godz. 16.30.

Arcybractwo Męki Pańskiej – Bractwo Matki Bożej Bolesnej: 3. niedziela miesiąca, Msza św. – godz. 16.30.

Każdego 9. dnia miesiąca o godz. 16.30 modlitwa o kanonizację bł. Anieli Salawy.

OREMUS

Msze św. w niedziele i uroczystości:

6.30 (w kaplicy Matki Bożej), 8.00, 9.30, 11.00, 12.00 (z udziałem Chóru Cecylianckiego), 15.30 (w języku włoskim w niedziele w kaplicy Matki Bożej), 16.30, 19.00.

Msze św. w dni powszednie:

6.00 (w kaplicy Matki Bożej), 7.00 (w kaplicy Matki Bożej), 8.00 (w kaplicy Matki Bożej), 9.00 (w kaplicy Matki Bożej), 16.30, 18.00, 19.00 (w lipcu i sierpniu nie ma Mszy o godz. 8.00).

Droga krzyżowa:

w okresie Wielkiego Postu codziennie (z wyjątkiem piątków i niedziel), ok. 17.05 (po Mszy św. o 16.30).

W SIECI

www.franciszkanska.pl

ADRES

Klasztor i bazylika
Franciszkanów św. Franciszka
z Asyżu
pl. Wszystkich Świętych 5
31-004 Kraków
tel.: 12 422 53 76,
fax: 12 422 53 76, e-mail:
bazylika@franciszkanska.pl

Spis treści

Wstęp	5
Królewska katedra na Wawelu	
pw. św. Stanisława BM i św. Wacława	7
Bazylika Mariacka – kościół archidiecezjalny	
pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny.....	27
Sanktuarium Bożego Miłosierdzia	44
Kaplica klasztorna pw. św. Józefa	44
Bazylika Bożego Miłosierdzia.....	49
Bazylika św. Franciszka z Asyżu – Franciszkanie.....	55
Bazylika pw. Świętej Trójcy – Dominikanie.....	70
Bazylika pw. św. Michała Archanioła i św. Stanisława Biskupa i Męczennika – Paulini „Na Skałce”.....	86
Bazylika Bożego Ciała	
i klasztor Kanoników Regularnych Laterańskich.....	95
Bazylika Najświętszego Serca Pana Jezusa – Jezuici	107
Bazylika pPw. Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny – Sanktuarium Matki Bożej Piaskowej – Karmelici „Na Piasku”.....	118
Sanktuarium Krzyża Świętego	
– kościół pw. Matki Bożej Wniebowziętej i św. Wacława w Krakowie-Mogile – Cystersi	125
Bazylika św. Floriana.....	132
Kolegiata Uniwersytecka św. Anny	137
Sanktuarium św. Jana Pawła II.....	152
Sanktuarium św. Kazimierza Królewicza	
– Franciszkanie (Reformaci).....	159
Sanktuarium „Ecce Homo” św. Brata Alberta – Albertynki	168
Sanktuarium Matki Bożej Nieustającej Pomocy – Redemptoryści.....	173
Kościół św. Józefa – Bernardynki	179
Kościół św. Marka Ewangelisty.....	185
Kościół Świętych Apostołów Piotra i Pawła.....	195
Kościół pw. św. Bernardyna ze Sieny	
– Sanktuarium św. Szymona z Lipnicy – Bernardyni.....	205
Kościół św. Barbary – Jezuici	218
Kościół pw. Zwiastowania Najświętszej Maryi Panny – Kapucyni.....	228
Kościół pw. Matki Bożej Śnieżnej – Dominikanki „Na Gródku”	235
Kościół pw. św. Tomasza Apostoła – Duchaczki	242
Kościół pw. św. Andrzeja – Klaryski	248
Kościół pw. św. Krzyża.....	252
Kościół pw. św. Mikołaja.....	257

Kościół pw. św. Jana Chrzciciela i św. Jana Ewangelisty – Prezentki	261
Kościół pw. Przemienienia Pańskiego – Pijarzy	266
Kościół pw. św. Wojciecha	269
Kościół pw. św. Idziego – kościół filialny Dominikanów	272
Kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa – Szarytki	277
Kościół pw. św. Wincentego à Paulo	
– Sanktuarium Pana Jezusa Milatyńskiego	
i Matki Bożej z Lourdes – Misjonarze	282
Kościół pw. Nawrócenia św. Pawła Apostoła – Misjonarze	286
Kościół św. Katarzyny Aleksandryjskiej	
– Augustianie i Augustianki	290
Kościół pw. Trójcy Świętej – Bonifratrzy	299
Kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa – Sercanki	306
Kościół pw. Niepokalanego Serca Maryi – Felicjanki	313
Kościół pw. św. Franciszka Salezego – Wizytki	318
Kościół pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny	
– Karmelici Bosi	322
Kościół pw. św. Teresy i św. Jana od Krzyża – Karmelitanki Bose	329
Kościół pw. Opieki św. Józefa – Karmelitanki Bose	333
Kościół św. Stanisława Kostki i św. Jana Bosko – Salezianie	336
Kościół rektoralny Salezjanów	
pw. Matki Bożej Wspomożenia Wiernych	345
Kościół pw. św. Jana Chrzciciela i św. Augustyna – Norbertanki	347
Kościół pw. Najświętszego Salwatora	357
Kaplica pw. św. Małgorzaty (i Judyty)	359
Kaplica pw. bł. Bronisławy	361
Kościół pw. św. Józefa	363
Kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa	
– Sanktuarium Matki Błogosławionego Macierzyństwa	
– Sercanie	367
Kościół pw. Matki Bożej Królowej Polski (Arka Pana)	371
Kościół pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła	
– Benedyktyni Tynieccy	376
Kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny	
– Kameduli na Srebrnej Górze	383
Inne kościoły i miejsca kultu w Krakowie	388
Sanktuaria archidiecezji krakowskiej	407
Sakralne szlaki	431
Bibliografia (wybór)	436
Opracowanie	451
Fotografie	452

